

ДОМІНУЮЧІ ВЕКТОРИ ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ АКАДЕМІЧНОГО НАРОДНО- ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

У статті розглядаються основні важелі функціонування Львівської баянної школи, які проявляються у педагогічному, науковому, виконавському, композиторському, організаційному аспектах функціонування, розвитку та інтеграції у національну та міжнародну сферу музичного мистецтва.

Ключові слова: Львівська баянна школа, педагогіка, виконавство, представники.

Kundys R. Dominant Vectors of Lviv Bayan School in the Academic Context of Ukrainian Instrumental Folk Art. This article offers a discussion on the basic factors influencing the operation of Lviv Bayan School. They are manifested in pedagogical, scientific, executive, composer, organizational elements of operation, development and integration into the national and international fields of music.

Key words: Lviv Bayan School, pedagogy, performance, representatives.

Кундис Р. Доминирующие векторы Львовской баянной школы в контексте академического народно-инструментального искусства Украины. В статье рассматриваются основные рычаги функционирования Львовской баянной школы, проявляющиеся в педагогическом, научном, исполнительском, композиторском, организационном аспектах функционирования, развития и интеграции в национальную и международную сферу музыкального искусства.

Ключевые слова: Львовская баянная школа, педагогика, исполнительство, представители.

Постановка проблеми. Процес академізації баянного мистецтва в Україні, започаткований у 1920-х роках, пройшов тривалу еволюцію, набувши статусу самобутнього явища національного мистецтва. Будучи започтакованим у лоні київської школи, він еволюціонував і утвердився у функціонуванні окремих самостійних регіональних виконавських шкіл, успішність діяльності яких багаторазово підтверджувалася успіхами виступів їх представників на конкурсах всеукраїнського (національного) та міжнародного рівнів, залученістю до широкого фестивального

руху, науковою діяльністю. Високий мистецький рівень виконавства і творчості, успіхи педагогічних та методичних напрацювань, впевнене входження у євроінтеграційні процеси обумовили позицію баянно-акордеонного мистецтва України як важливої складової, невід'ємної від національної музичної культури. Водночас вона надає широке поле наукового пошуку в історичному, культурологічному, соціологічному, музикознавчому, педагогічному, виконавському, органологічному та інших аспектах. Одним із важливих питань сьогодення є кадрове забезпечення школи, підготовка високопрофесійних педагогів у фаховій та музикознавчій сфері, із всесторонньо розвинутим світоглядом, високими ідеями та цілеспрямованістю.

Вагомою складовою української академічної школи народно-інструментального мистецтва став львівський осередок баянно-акордеонного мистецтва, започаткований корифеями: М. Оберюхтіним та його послідовниками – А. Онуфрієнком та Е. Мантулевім. Цими музичними діячами закладено підвалини гнучкої педагогічної концепції та створено передумови розбудови багаторівневої мережі фахового викладання гри на баяні у музичних навчальних закладах. У них пройшла важливі стадії мистецького формування низка високопрофесійних музикантів: лауреатів міжнародних, республіканських та Всеукраїнських конкурсів, науковців, композиторів, громадських діячів та керівників музично-навчальними закладами, керівників оркестрів та диригентів.

Таким чином, на Львівщині, в одній із небагатьох областей України, що має велику кількість музично-мистецьких та музично-педагогічних навчальних закладів з баянними класами, продовжують викладацьку діяльність її кращі фахівці. Вони, у свою чергу, виховують нові покоління, тим самим засвідчуючи значимість традицій самобутньої баянної школи, формуючи гнучку педагогічну концепцію розбудови багатоступеневої системи фахового викладання. Низка випускників працює на творчій ниві, викладає у початкових мистецьких навчальних закладах, постає у ролі засновників та керівників творчих колективів, виконавців-концертантів. Окрім цього, ряд вихованців названих осередків веде активну трудову діяльність у різних куточках України, Росії, Хорватії, Словаччини.

Аналіз досліджень. Теоретичною базою розвідки є роботи українських музикознавців, пов'язані з питаннями вітчизняного баянного мистецтва, які охоплюють значне коло методичних, історичних, виконавських проблем, серед них:

– узагальнюючі праці з історії української школи народно-інструментального мистецтва (М. Давидова [1], Є. Іванова [4], А. Сташевського [12], А. Семешка, Л. Понікарової [10]);

– праці історичного спрямування та довідково-енциклопедичні видання (М. Імханицького, довідники А. Басурманова, А. Семешка [11], А. Душного та Б. Пица [3; 7], словник І. Лисенка);

– матеріали конференцій («Львівська баянна школа та її видатні представники»; «Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини»; «Творчість композиторів України для народних інструментів»; «Народно-інструментальне мистецтво на зламі XX – XXI століть»);

– дослідження окремих мистецьких явищ та розкриття персоналій-представників осередку баянного мистецтва Львівщини (А. Батршина, В. Балика, В. Власова, В. Голубничого, А. Душного, С. Карася, Д. Кужелева, Е. Мантулева, М. Оберюхтіна, А. Онуфрієнка, Я. Олексіва, Б. Пица, Л. Посікіри, М. Римаренка, А. Славича, І. Фрайта, М. Черепанина, Ю. Чумака, А. Шамігова, В. Шафети, О. Якубова, В. Янчака та ін.).

Мета статті полягає у виокремленні основних векторів становлення, розвитку та сучасного стану Львівської баянної школи як фахового осередку підготовки виконавців Західної України.

Виклад основного матеріалу. Львівський осередок баянного мистецтва сформувався шляхом засвоєння й адаптації до унікальних регіональних умов мистецько-педагогічних засад М. Геліса, привнесених у музичну традицію краю його учнями і послідовниками. Ключовим чинником у цьому процесі стала реалізація авторської школи баянного мистецтва М. Оберюхтіна, розвинута у систему оригінальних авторських шкіл його вихованців. Сьогодні Львівська баянна школа наділена усім необхідним комплексом ознак та параметрів, необхідних для її постуляції як сформованої регіональної інструментальної школи. Їй у повній мірі притаманні:

- етапність освітніх та мистецьких напрацювань регіонального спрямування, автономність специфіки;
- тяглість і спадкоємність у формуванні її традиції;
- наявність мережі осередків плекання баянно-акордеонного академічного мистецтва та наявності у них системи яскравих індивідуально-авторських шкіл зі спадкоємністю провідних векторів діяльності;
- комплексність реалізації;
- кількість, вагомість, стабільність здобутків та результативності на регіональному, національному та міжнародному рівнях;
- перспективність подальшого розвитку [5].

Діяльність численних визначних представників Львівської баянної школи переконливо засвідчує її перспективність, неповторність, оригі-

нальність і прогресивність реалізації особистості в контексті традицій, їх тяглість та спадкоємність як на батьківщині, так і за кордоном.

Близькими за масштабом, різновекторною спрямованістю і значимістю напрацювань постають Е. Мантулев, В. Власов, С. Максимов, А. Душний, Ю. Чумак та Я. Олексів. Їх вагомі здобутки у виконавстві, організації та керівництві виконавськими колективами, репертуарність композицій, успіхи випускників на конкурсах різних рівнів, наукові та методичні напрацювання органічно продовжують засади наставників, трансформувались у процесі все більш повної самореалізації творчої особистості до масштабів автономного педагогічного напрямку у вихованні спеціалістів-виконавців, трактуванні й інтерпретації баянної творчості, її збагаченні та осмисленні [3].

Специфіка Львівської баянної школи як регіональної полягає у її функції показника активності розвитку як локальних мистецьких процесів, так і чинника формування і збагачення національної традиції. Вона демонструє як виконавський, так і педагогічний аспекти реалізації.

Педагогічний аспект представляє засвоєння глибоко самобутніх освітньо-фахових, педагогічних, виконавських традицій провідних фахово-освітніх осередків регіону (ЛНМА ім. М. Лисенка та ДДПУ ім. І. Франка, а також системи закладів середньої ланки – ЛДМУ ім. С. Людкевича, ДДМУ ім. В. Барвінського, ССМШ ім. С. Крушельницької у Львові, УКіМ Львова та Самбора, Старосамбірська ДМШ), на які проєктуються здобутки і напрацювання їх яскравих представників, засновників авторських шкіл: М. Оберюхтіна, А. Онуфрієнка, Е. Мантулева, та безпосередніх спадкоємців і продовжувачів цілісного комплексу багатовекторної творчої діяльності – С. Карася, А. Душного, Ю. Чумака, Я. Олексіва, що стимулюють поступ і збагачення традиції [9].

Цей комплекс характеризується: наявністю конкретних принципів підготовки в процесі роботи над програмою в цілому та специфічних закономірностей інтерпретації окремих композицій у передконцертний період; виокремленням провідних тенденцій репертуарної політики (орієнтація на академічний перекладний репертуар з особливою увагою до барокової літератури, засвоєння масиву новітньої оригінальної європейської та національної баянної літератури, послідовна робота над збагаченням концертного та дидактичного репертуару перекладною та оригінальною творчістю освіченими професійними баяністами-педагогами-композиторами з фаховою освітою; наукове осмислення традиційного блоку виконавських та педагогічних проблем (звукоутворення, міховедення, п'ятипальцевої аплікатури, інтерпретації класичного академічного фортепіанного та органного репертуару, аналіз баянних ком-

позиторських напрацювань та інтерпретаційних принципів виконавців регіону, краєзнавчі історичні та виконавські народно-інструментальні аспекти тощо) [5].

Львівську баянну школу вирізняє вагоме представництво здобутків у виконавських конкурсах найвищих рівнів, її вихованці постають як учасники-переможці, члени та голови журі, а також як ініціатори конкурсно-фестивальних акцій та міжнародних мистецьких проєктів, у ході яких відбувається популяризація методико-педагогічних принципів, інтерпретаторських тенденцій та творчих напрацювань представників школи.

Діяльність Львівської баянної школи демонструє результативність підготовки як виконавців-інтерпретаторів, які ведуть успішну концертно-гастрольну діяльність як у межах регіону, країни, так і на міжнародних теренах, фігурують серед ініціаторів та організаторів-керівників виконавських колективів, навчальних закладів, мистецьких проєктів. У її лоні відбувається формування і розвиток дидактичних підходів у певному етнокультурному просторі (за Т. Бараном). Це досягається шляхом якісної багатоступеневої фахової підготовки, розбудови фахово-освітньої системи, досягнення тісної й ефективної взаємодії усіх освітніх ланок. Провідними діячами педагогічної сфери здійснюється формування багажу методико-педагогічних напрацювань (формування дидактичних збірок, навчально-репертуарних посібників, підручничкової літератури, методичних рекомендацій та наукової розробки педагогічно-виконавських проблем), які стають константними в межах регіону з подальшим виходом на національний та міжнародний рівень. Підтвердженням їх практичної вартості і життєздатності є успішна, високорезультативна педагогічна діяльність представників школи у навчальних закладах усіх освітніх ланок як у країні, так і за її межами [2; 3].

У дидактичному і концертному доробку представників Львівської баянної школи широко представлено жанри перекладу світової класики (зокрема М. Лисенка, Д. Січинського, а також авторського перекладу), обробки, варіації, фантазії на теми українських народних пісень для баяна-акордеона соло, однорідних та мішаних ансамблів, оркестрів народних інструментів, а також акомпанементи до народних, масових та естрадних пісень, романсів та оперних номерів. В останні роки виокремлюється тенденція оркеструвань творів естрадного спрямування.

Серед цієї групи наявні взірці творчості регіональних митців (Б. Янівського, М. Колесси, С. Людкевича, в т.ч. композиторів-баяністів А. Онуфрієнка, Я. Олексіва, В. Стецуна, В. Чумака, Ю. Пукшина).

Композиторам-баяністам, які виявили себе у сфері оригінальної творчості, здебільшого притаманна фахова композиторська підготов-

ка (В. Балик, В. Власов, А. Онуфрієнко, А. Батршин – клас композиції А. Солтиса та А. Нікодимовича, М. Корчинський – класи С. Людкевича та М. Скорика, А. Нікіфорук – клас П. Гергелі, Я. Олексів – клас Б. Фроляк та М. Скорика та ін.). Це створило можливість майже не залучати до співпраці професійних фахівців композиторського цеху – представників інших інструментальних сфер (як це широко практикувалося у лоні Київської баянної школи).

До жанрових груп віднесемо танцювальні та програмні п'єси, циклічні композиції (танцювальні сюїти, цикли програмних мініатюр, моножанрові цикли, в т.ч. цикли етюдів), для баяна соло, баянних однорідних та мішаних ансамблів, для голосу з ансамблем чи оркестром народних інструментів, концерт для баяна з фортепіано (оркестру), твори для солюючих академічних інструментів (скрипки, кларнета) з народним оркестром. Цілий напрям творчості складають дидактичні композиції (дитячі альбоми, сонатини, оркестрові мініатюри), орієнтовані на різні рівні етапів навчання та дидактичну зумовленість виконавського потенціалу. Твори львівських митців-баяністів увійшли до численних навчальних репертуарних збірок, фігурували і досі наявні у складі концертно-конкурсних програм національного та міжнародного рівня, дедалі активніше притягають до себе увагу інтерпретаторів та науковців-дослідників [2].

Дана школа виховала: низку професійних музикантів – лауреатів конкурсів найвищих рівнів. Серед лауреатів найчисленніше представлені вихованці класів М. Оберюхтіна (1960-ті – 1970-ті рр.), А. Онуфрієнка (1980-ті рр.), Д. Кужелева, Є. Дацини, Е. Мантулева (1990-ті – поч. 2000-х рр.), в сучасності – Я. Ковальчука, С. Карася, А. Душного, Я. Олексіва, ансамблеві колективи за участю чи під керівництвом Е. Мантулева, В. Чумака, С. Максимова, П. Рачинського.

Представниками Львівської баянної школи виведено на новітній методичний рівень справу формування та видання підручково-посібникової літератури, монографій, збірок наукових праць, методичних рекомендацій, довідникової літератури, редагування та анотування нотних видань. Багато з них отримують статус посібників, оскільки містять відомості про авторів, виконавців (якщо композиція є взірцем сталого репертуару колективу), а також музикознавчий аналіз, методичні рекомендації та інтерпретаційно-технічні поради, сформовані на підставі власної педагогічної практики. Збірки формуються з урахуванням педагогічних потреб і запитів, проблем просвітницького та мистецького характеру.

Представниками школи ведеться стабільна підготовка та ведення численних історико-музикознавчих телевізійних програм, анотування

концертних акцій, авторських вечорів, концертів-презентацій, майстер-класів, спрямованих на популяризацію баянного мистецтва, його утвердження у сфері академічного інструменталізму, презентація та закріплення у виконавському репертуарі напрацювань регіональних діячів баянної творчості, її популяризація на національному та міжнародному рівні.

Львівська баянна школа виховала низку науковців, композиторів, громадських діячів та керівників музично-навчальними закладами, керівників оркестрів та диригентів; сформувала власну самобутню педагогічну концепцію та забезпечила розбудову багаторівневої мережі фахового викладання баяна у музичних навчальних закладах. Масштабним є представництво випускників баянних класів навчальних закладів Львівщини у виконавських колективах та фахових музичних закладах України, вони фігурують у переліку педагогів Вищих музичних закладів Рівного, Кам'янка-Подільського, Києва, Одеси, Вінниці, Донецька, навчальних осередків початкової та середньої ланки Луцька, Тернополя, Житомира, Чернігова та багатьох інших міст.

Представники школи беруть участь у міжнародній концертно-гастрольній діяльності, виступають учасниками та організаторами конкурсно-фестивального руху, здійснюють аудіозаписи, постають засновниками та керівниками мистецько-громадських заходів та інституцій. За межами України розгорнули педагогічну та концертну діяльність учні класів М. Оберюхтіна (В. Голубничий, В. Балик, А. Батршин), А. Онуфрієнка (Л. Романова, В. Голуб'ятников, В. Лесняк, В. Марушко, Ж. Фучило, Л. Макієвець, Л. Феоктістова, І. Влах) [3].

Виконавці на баяні та акордеоні представляють здобутки регіональної школи на посадах солістів концертних організацій України та країн зарубіжжя: Пензенської, Чернівецької, Ялтинської, Астраханської, Житомирської, Рівненської філармоній, Москонцерту, Ленконцерту, учасники численних виконавських колективів (сценічного духового оркестру Великого Театру у Москві, ініціатори та організатори мистецьких акцій та організацій (зокрема, Нижньгородського товариства української культури «Джерело»).

Висновки. Львівська баянна школа є самостійною за значимістю регіональною виконавською школою. Результативність реалізації регіональної школи визначається за її внеском у національний та міжнародний загально-мистецький, виконавський і педагогічний процеси. Цьому сприяють кількісний та якісний показники лауреатських звань вихованців на всьому шляху її функціонування, розмах і багатогранність концертно-гастрольної діяльності в Україні та за

кордоном, участь у представницьких концертних та фестивальних акціях, організація конкурсних змагань на базі виконавсько-педагогічного потенціалу власного регіону, участь метрів школи у журі творчих змагань різних рівнів, наукове осмислення досягнень школи в цілому та її окремих представників, їх внесок у розвиток музичної науки, теорії виконавства, музикознавства, педагогіки, методики, дидактики тощо.

Методичні напрацювання школи демонструються у перебігу майстер-класів, літніх шкіл, знаходять своє відображення у публіцистиці, проблемних статтях, посібниках та збірках репертуарної та дидактичної літератури. Це засвідчує цінність і вагомість напрацювань Львівської регіональної школи баянного мистецтва на національному й міжнародному рівнях та її функціонування як істотної складової української музичної культури.

Зміцнення міжнародного авторитету мистецьких акцій, здійснюваних на базі школи, географічне та кількісне представництво учасників виконавських змагань, розмах та якість концертного життя за участю провідних діячів баянного виконавства різних країн, престиж презентованих фахових нотних та наукових видань, реалізація аудіозаписів тощо підтверджують доцільність і результативність структури діяльності та обраного стратегічного курсу розвитку, яка виводить Львівську баянну школу на рівень успішних і значимих осередків національного академічного музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (українська академічна школа) : підр. [для вищих та сер. муз. навч. закл.] / М. Давидов. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. – 592 с.
2. Душний А. Анатолій Онуфрієнко : життя присвячене музиці : монографія / А. Душний / [за заг. ред. Б. Пица]. – Дрогобич : Північ, 2010. – 328 с.
3. Душний А., Пиц Б. Львівська школа баянно-акордеонного мистецтва : довідник / А. Душний, Б. Пиц. – Дрогобич : Північ, 2010. – 216 с.
4. Іванов С. О. Академічне баянно-акордеонне мистецтво на Україні (історичний аспект) : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.02 – музичне мистецтво / С. О. Іванов. – К., 1995. – 277 с.
5. Кундыс Р. Львовская баянная школа в контексте национального академического народно-инструментального искусства // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. В 2-х ч. – № 3 (29). – Тамбов : Грамота, 2013. – Ч. 1. – С. 94–97.
6. Оберюхтин М. Проблемы исполнительства на баяне / М. Оберюхтин. – М. : Музыка, 1989. – 95 с.

7. Пиц Б., Душний А. Кафедра музичних інструментів та вокалу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка : науково-історичний довідник / [гол. ред. І. Фрайт]. – Дрогобич : Пбсвіт, 2011. – 196 с.

8. Пиц Б., Душний А. Науково-мистецький проект «Львівська баянно-акордеонна школа» в контексті баянно-акордеонного руху Західної України / Б. Пиц, А. Душний // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського Національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України ім. П. Чайковського : зб. наук. пр. / [упор. О. І. Коменда]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – Вип. 8. – С. 47–58.

9. Пиц Б., Душний А. Розповсюдження баяна у Західній Україні / Б. Пиц, А. Душний // Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського : Виконавське музикознавство : історія, теорія, практика / [автори проекту, ред.-упоряд. М. Давидов, В. Сумарокова]. – К. : НМАУ ім. П. Чайковського, 2012. – Вип. 103. – С. 83–94.

10. Поникарова Л. Баян в народно-інструментальному жанрі України: уч.-метод. пос. по курсу «Теорія і історія народно-інструментального исполнительства» / Л. Поникарова. – Харків : Торнадо, 2003. – 104 с.

11. Семешко А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ століть : довідник / А. Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2009. – 244 с.

12. Сташевський А. Нариси з історії української музики для баяна : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. мист. і освіти] / А. Сташевський. – Луганськ : Поліграфресурс, 2006. – 152 с.

Статтю подано до редакції 15.10.2013 р.